KOVAŘÍCI ORLICKÝCH HOR A PODORLICKA (ELATERIDAE)

Stanislav L a i b n e r

Měl jsem po několik let příležitost sbírat brouky v Orlických horách a Podorlicku. Zvláště jsem se zaměřil na čeleď Elateridae a ačkoliv práce nepodává vyčerpávající obraz výskytu jednotlivých druhů, domnívám se, že může přispět k hlubšímu poznání broučí fauny této zajímavé oblasti.

V některých případech uvádím i nálezy jiných sběratelů a děkuji zvláště odb.učiteli O.Markovi za informace a materiál z okolí Žamberka.

Orlické hory se táhnou od Náchoda k Mezileskému sedlu. Vyklenutý rulový hřbet je průměrně 800 až 900 m vysoký. Z něho se zvedají jako nejvyšší vrcholy Velká Deštná (1115 m) a Vrchmezí (1084 m). Mezi Orlickými horami a Českomoravskou vrchovinou leží Třebovské mezihoří jako nízká a plošinatá pahorkatina složená z rul, permu a křídových vrstev. Do prozkoumávané oblasti je zahrnuta i přilehlá část Podorlicka.

V minulosti byly hory pokryty bukovými pralesy. Nad vrstevnicí 1000 m se objevoval smrk, který na vrcholech nejvyšších hor tvořil souvislé porosty. Intenzivní kácení lesů, které vyvrcholilo ve druhé světové válce, narušilo velmi silně původní stromové porosty. Vznikly rozsáhlé paseky, které byly teprve v nedávné době zalesněny smrkovou monokulturou. Původní porosty se zachovaly jen vyjimečně. Je to např. pralesová bučina na JV svahu Vrchmezí nebo smrkové porosty na vrcholu Velké Deštné. V těchto místech lze také očekávat nové nálezy vzácných kovaříků, úzce vázaných na zachovalé prostředí.

V současné době převládají smrčiny s vtroušenými buky (Fagus silvatica L.). V menší míře se uplatňuje ve stromovém patře klen (Acer pseudoplatanus L.), jeřáb (Sorbus aucuparia L.), dub (Quercus robur L.), topol (Populus alba L.), lípa (Tilia cordata Mill.). Místy se vyskytují i jedle (Abies alba Mill.), modříny (Larix decidua Mill.) a borovice (Pinus sp.).

Křovinné patro je tvořeno nejčastěji mladými stromky uvedených druhů, lískou (Corylus avellana L.), bezem černým (Sambucus nigra L.), hlohem (Crataegus oxyacantha L.) a maliníkem (Ru-

bus ideaeus L.).

Hojné jsou podhorské louky, přeměněné většinou na pastviny, často značně podmáčené a porostlé ostřicemi (Carex sp.). Místy jsou rašelinné louky menšího rozsahu.

V podorlické oblasti jsou častější porosty smíšených lesů, podél řek a potoků s olšemi (Alnus incana Moench.), jívami (Salix caprea L.) a jasany (Fraxinus excelsior L.). Parkový ráz má např. žamberecká obora se starými listnatými stromy, které slibují rovněž nálezy vzácnějších druhů.

Podnebí nejvyšších částí Orlických hor je vysloveně chladné, ostatní část představuje podhorskou zónu s mírně teplým, ale vlhkým až velmi vlhkým podnebím.

Seznam druhů.

Lacon fasciatus Linné - 1 kus nalezen v červnu 1965 pod kůrou smrku přeraženého větrem u Zdobnické seče.

Adelocera murina Linné - Vyskytuje se často hromadně na travinách luk, někdy i na listech různých křovin v celé oblasti, a to i na nejvyšších vrcholech (Velká Deštná, Koruna) nebo jednotlivě pod kameny již koncem dubna (Zdobnice). Zvláště silný masový výskyt jsem zastihl v červnu 1964 v Ústí n.Orlicí a koncem května 1963 ve Zdobnici.

Elater cinnaberinus Eschscholtz - 1 ex. na metrech dubového dřeva. Potštejn, červen 1963.

Elater sanquineus Linné - Vyskytuje se jen řídce, neboť tu chybí souvislejší porosty borovic, v jejichž pařezech se vyvíjí. 2 ex. nalezeny pod kůrou smrkového pařezu ve Zdobnici, a to již v dubnu. Jednotlivé kusy jsem nalezl v červnu na metrech různého dřeva nebo chytil v letu na těchto lokalitách: Ústí n.Orlicí, Říčky, Kačerov, Olešnice.

Elater pomonae Stephens - Mohu uvést pouze dva nálezy z Ústí n.Orlicí. Brouci seděli na poraženém kmeni dubu. Červen.

Elater sanquinolentus Schrank - Vyskytuje se jednotlivě, nejčastěji koncem jara na metrech různého dřeva. Ústí n.O., Žamberk, Potštejn, Rychnov n.Kněžnou. Aberaci irreductus mám od Rampuše.

Elater nigroflavus Goeze - Velmi vzácný. 1 ex. sklepán s listů

lípy v červnu 1965 v Kunvaldě. O.Marek 1963 uvádí nález tohoto druhu ve vrbě a hlohu.

Elater pomorum Herbst - Tento druh jsem nejčastěji nalezl v údolích potoků, kde larva žije v pařezech olše do červena shnilých. Imaga byla vyvinuta již v prosinci. Nejvíce kusů bylo chyceno v květnu a červnu na kmenech. Na výše položených místech se vyskytuje ještě koncem srpna: Lubné 20.8.64, Šerlišský mlýn 26.8.64. Jiné lokality: Ústí n.Orl., Žamberk, Zdobnice, Potštejn, Olešnice.

Elater balteatus Linné - Vyskytuje se porůznu v celém pohoří, nikdy však příliš hojně. Nejčastěji byl sklepán s modřínů a borovic v okolí Zdobnice v červnu 1962. V Luisině údolí nalezeny 2 ex. pod kůrou smrkového pařezu v červnu. Další naleziště:Žamberk, Říčky, Pastviny, Polom, Deštné, Ústí n.Orl.

Elater erythrogonus Müller - Nalezl jsem jej pouze čtyřikrát, vždy pod kůrou nebo na kmenech smrků. Deštné 21.6.62, Zdobnice 8.6.64, Zdobnická seč 20.6.64, Ústí n.Orl. 21.6.61.

Elater aethiops Lacordaire - Tento druh se vyskytuje všude ve vyšších polohách, někdy dosti početně. Nejvíce kusů bylo uloveno vždy na pařezech sluncem ozářených nebo na kmenech smrků, kde rychle pobíhaly nebo na ně nasedaly. Za chladna jsou schováni pod kůrou a často byli nalezeni i v pastech na klikorohy. Lokality:Zdobnice 5.6.64, Šerlich, více ex. v červnu, Žamberk 20.6. 62, Ústí n.Orl. 20.5.65, Luisino údolí 29.6.64.

Elater nigrinus Herbst - 2 ex. pod kůrou smrkového pařezu u Zdobnice 8.6.62, 1 ex. Ústí n.Orl. 11.5.63, 1 ex.Solnice 20. 6.61.

Procraerus tibialis Lacordaire - 1 ex. uloven náhodně na zdi zámku v Náchodě 30.5.62.

Idolus picipennis Bach - Několik ex. sklepáno s křovin a sesmýkáno s porostu lipnice (Poa sp.) u hradu Litice v červnu 1962

Hypnoidus riparius Fabricius - Vcelku řídce na bylinách kolem potoků. Anenská huť 9.6.62, Šerlišský mlýn 9.6.62, Olešnice 2. 7.64.

Cryptohypnus quadripustulatus Fabricius - 1 ex. v letním náplavu u Ústí n.Orl.

Hypnoidus dermestoides Herbst - V červenci 1962 jsem nalezl pod kmeny a v detritu na březích Zdobnice u Anenské hutě několik kusů tohoto kovaříka, který se jinak vyskytuje dosti hojně všude podél řeky Orlice. Často jsem jej získal z náplavů v Chocni. Velký počet kusů má K.Poláček z Darebnic a v tomto sběru byly nalezeny i ab. tetragraphus, ojediněle také ab. bipustulatus.

Cardiophorus ruficollis Linné - Je považován za součást entomofauny jehličnatých lesů a nížin a předhoří. Mám však 1 ex. z okolí Deštné, kde se vyskytl na smrkových kládách ve výšce 900 m n.m. Také v r.1965 jsem chytil 1 kus v letu přímo na vrcholu Inovce (1042 m), což svědčí o tom, že tento druh se dovede přizpůsobit i větším nadmořským výškám. V obou případech šlo o nález na pasekách ležících na jižním svahu.

Melanotus rufipes Herbst - Vyskytuje se běžně v celém pohoří, zvláště pod kůrou různých stromů. Za soumraku létá často v hojném počtu. V nižších polohách se objevuje v květnu, ve větších nadm. výškách ještě koncem srpna. Lokality: Zdobnice, Rokytnice, Žamberk, Luisino údolí, Deštné, Olešnice, Ústí n.Orl., Skuhrov n.B.

Melanotus castanipes Paykull - V celé oblasti ještě hojnější než předchozí. Často bývá brzy na jaře v trouchu starých olší. Hlavní doba výskytu spadá do konce května a června. Lokality jako u M. rufipes, dále Vrchmezí, Malá Deštná, Nové Město n.Met.

Melanotus niger Fabricius - Jen jednotlivě na květech mrkvovitých rostlin nebo na pokácených kmenech. Zdobnice 20.7.60, Velká Deštná 20.7.60, Polom u Olešnice 1.9.64, Ústí n.Orl. (leg.V.Korbel).

Limonius pilosus Leske - Všeobecně rozšířen zvláště na lesních loukách do výšky 500 m. Nejpočetněji v květnu a červnu. Zvláště hojně jsem jej zastihl na těchto lokalitách: Pastviny, Potštejn, Ústí n.Orl., Polom, Nové Město n.Met. Jednotlivé kusy chyceny v okolí Zdobnice, Deštné, Šerlichu, Rychnova n.Kn., Rokytnice, Žamberka.

Limonius minutus Linné - Velmi hojný, je všude na keřích a travinách. Vyhovují mu vlhčí a níže položené lokality, ale běžně se objevuje i na nejvyšších vrcholech, i když později: Velká Deštná, Vrchmezí, Koruna.

Limonius aeruginosus Olivier - Mohu uvést pouze dva nálezy pěti kusů, vždy na trávě u potoka. Zdobnice 7.6.62, Říčky 2.7.61.

Limonius parvulus Panzer - Často jsem jej sklepal s křovin na okraji lesů, nikdy však ve větším množství. Lokality: Ústí n. Orl. 20.6.65, Žamberk 6.63 (leg.O.Marek), Potštejn 7.5.60, Deštné a Zdobnice 20.5.63, Skuhrov n.B. 3.7.62.

Pheletes aeneoniger De Geer - Ve větším množství zastižen vždy na větvích nižších smrků a borovic. Masový výskyt jsem zjistil v červnu r. 1962 v okolí Zdobnice a Kačerova. Z vysoko položených lokalit mám několik kusů z Velké Deštné, Vrchmezí, Špičáku (839 m).

Harminius undulatus De Geer - Tento vzácný druh se nepochybně vyskytuje i v Orlických horách, neboť jsem nalezl jeho krovky v náplavu říčky Zdobnice u Anenské Huti. Hojnější je v oblasti Kralického Sněžníku, odkud mám dva kusy (leg.Pavlů a O.Marek).

Athous hirtus Herbst - Všude běžný, na výše položených místech ještě koncem srpna. Nejčastěji na květech a travinách. Lokality: Zdobnice, Kačerov, Ústí n.Orl., Žamberk, Říčky, Deštné, Luisino údolí, Vrchmezí, Olešnice, Náchod, Potštejn, Litice.

Athous niger Linné - Velmi hojný na okrajích lesů na křoví, trávě a květech. Masově se vyskytl v okolí Kačerova v červnu 1962 na obilném poli u lesa. Lokality: Ústí n.Orl., Rychnov n. Kn., Žamberk, Nové Město n.Met., Olešnice, Deštné, Zdobnice, Anenská Huť, Pastviny.

Athous vittatus Fabricius - Lze jej nalézt na travinách nebo listech stromů nejčastěji v květnu a červnu v nižších polohách. Pouze jednotlivě jsem zastihl tento druh i ve výškách kolem 900 m: Velká Deštná 2.8.63, Maruša 22.7.64 . Více ex. jsem získal z lokalit: Žamberk, Ústí n.Orl., Zdobnice, Rychnov n.Kn. Z barevných aberací zjištěny:

ab.inopinatus, ab.stephensi, ab.dimidiatus, ab.angularis, ab. clarissimus.

Athous obscurus Paykull - Všude v celé oblasti běžný na travinách, listech stromů a květech od dubna do srpna. Ab.faeculentus nalezena v Ústí n.Orl., Zdobnici, Deštném, Sedloňově, Polomu, Náchodě, ab.ruficaudis chycena ve Zdobnici, Žamberku, Kačerově.

Athous subfuscus Müller - V celém pohoří velmi hojný. Nejvíce ex. bylo sesmýkáno s travin ve světlých lesích a na pasekách nebo s větví jehličnatých stromů. Vyskytuje se od května do srpna. Lokality: Ústí n.Orl., Rokytnice, Zdobnice, Říčky, Deštné, Vrchmezí, Velká Deštná, Olešnice, Nové Město n.Met., Náchod, Litice, Rampuše.

Athous zebei Bach - Je rozšířen hlavně na okraji lesních luk a pasek, kde sedává někdy i ve větším počtu na trávě a křovinách. Doba největšího výskytu je od poloviny května do konce června. Lokality: Ústí n.Orl., Zdobnice (zde hromadně na mladých smrcích v červnu 1962), Žamberk (leg.O.Marek), Deštné, Vrchmezí, Olešnice, Potštejn.

Athous bicolor Goeze - Tento druh najdeme nejčastěji v červenci na smíšených a listnatých porostech, kde je možno sesmýkat s bylin nebo sklepat s keřů i větší počet jedinců. Lokality: Ústí n.Orl., Pastviny, Kunvald, Rokytnice, Zdobnice, Rychnov n.Kn., Luisino údolí, Polom, Dobruška.

Corymbites virens Schrank - Jen velmi vzácně. Viděl jsem dva kusy s lokalitou Žamberk ve sbírce O.Marka.

Corymbites pectinicornis Linné - Rozšířen všude na bylinných porostech při okraji lesů a na pasekách. Nejhojnější je v květnu a červnu, kdy jsem jej sbíral v Ústí n.Orl., Žamberku, Zdobnici, Čertově Dole, na Velké Deštné, Vrchmezí, v Olešnici, Náchodě, Solnici.

Corymbites cupreus Fabricius - Rovněž běžný zástupce entomofauny Orlických hor. Lze se s ním setkat i na nejvyšších vrcholech. Nejhojnější je koncem května a v červnu ab. aeruginosus. Lokality: Žamberk, Kunvald, Zdobnice, Říčky, Pastviny, Velká Deštná, Sedloňov, Olešnice, Ústí n.Orl. Nominátní forma je vzácná a ve větším počtu jsem ji nalezl u Zdobnice a Kačerova v červnu 1962.

Corymbites purpureus Poda - Tento druh jsem nezastihl nikde ve větším množství. Nejpočetněji se objevuje v květnu a začátkem června na listech keřů. Lokality: Žamberk, Ústí n.Orl., Zdobnice, Potštejn, Deštné, Náchod, Tetřevec.

(Pokračování v č.1/67)